דעת הפרשה

דעה ומוסר
שנאמרו במסגרת שיעורי
הרב מאיר גרוסברד שליט"א
מגדלי התאומים רמת גן
צעירי הגבעה גבעת שמואל
בית מתתיהו גבעת שמואל

פרשת תולדות תשפ"ז • גליון 322 שנה ז'

דעת הפרשה

יש בחירה - לנצל הזדמנויות

וַיֹּאמֶר ה' לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנֵךְ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֵּעַיִךְ יִפָּרֵדוּ וּלְאֹם מִלְאֹם יֶאֱמָץ וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר

זה לשון המדרש (ילקוט שמעוני) על פסוק זה: "אם זכה - יעבוד, ואם לאו - יעבד".

ביאור נפלא למדרש זה, מציע **רבי שלמה קלוגר זצ"ל** (אמרי שפר) על פי הקושיה הנודעת, מאחר וכבר מעת לידתם היה האחד צדיק והאחד רשע, כיצד מתאים הדבר עם זכות וכוח הבחירה שיש לכל אחד, אם להיות צדיק או רשע?!

אלא שיש לומר, כי אכן אמרו לה שיש לה אחד צדיק ואחד רשע, אולם לא נאמר מי הצדיק ומי הרשע, ואכן היה יכול להיות ההיפך - שיעקב הוא הרשע ועשיו הוא הצדיק...

אבל עדיין הדבר קשה, שהרי בפסוק "ורב יעבוד צעיר" כבר התגלה ונאמר במפורש שיעקב הוא הצדיק...

על כך המדרש מתרץ, שנאמר בפסוק "יעבד", ללא אות ו"ו, ללמדנו כי אם לא זכה ולא היה יעקב עובד על עצמו - היה נעבד ומפסיד את הזכות להיות הצדיק מביניהם.

הנה כי כן, לכל אחד ואחד יש את ההזדמנות לבחור בדרך הטוב. וזהו התפקיד, לנצל את ההזדמנות.

השאיפה לעסק התורה "מן קדם ה'"

וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים

מהו "יושב אהלים"?

בתרגום יונתן בן עוזיאל: תְּבַע אוּלְפַן מִן קֳדָם ה'.

רבי משה שמואל שפירא זצ"ל (זהב משבא) מבאר כי למדנו מהתרגום שני דברים:

א. מהותו של יעקב היא תביעה ושאיפה ללמוד תורה. כל רצונו ומחשבתו נתונים ללמוד עוד ועוד.

ב. הוא יודע שכל מילה של עסק התורה היא מן קדם ה', מפי ה' ממש - בבחינת מתן תורה כפי שהיה בהר סיני, "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה".

יסודות אלו נחוצים עבורנו לדורות, ועלינו להפנים שכל שאיפתנו ורצוננו יהיו לשבת בבית ה' ולעסוק בתורתו המתוקה מדבש, בידיעה ובהכרה שאנו למדים ברגעים אלו מפי ה' ממש. בכך נעשה את תפקידנו, ונדמה לאבותינו הקדושים.

ברכה מיוחדת לצידה של הברכה...

וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹקִים

הובא במדרש (רבה סו ג): יתן לך ברכה ויתן לך כיבושיהן.

הכתב סופר מבאר את כוונת המדרש, שכיון שאין אדם מבעט וחוטא אלא מתוך רוב אכילה ושתייה, וכמאמר הכתוב 'וישמן ישורון ויבעט', לפיכך נצרכת ברכה מיוחדת שהברכה והעושר לא יקלקלו ויביאו את האדם לידי חטא חלילה.

ואם כן זהו אפוא פירוש דברי המדרש, שיתן לך השי"ת ברכה - ויתן גם את הדרך לכבוש ולהתגבר על הסכנה של החטא.

כאשר נתפלל לברכה בגשמיות, נזכור תמיד להוסיף ולהתפלל שנינצל מן הסכנות הרוחניות שבצידה...

מתוך העוקץ והיסורים - יוצא הדבש המתוק...

אֹרְרֶיךָ אָרוּר וּמְבָרֲכֶיךָ בָּרוּךְ

"ובבלעם הוא אומר מברכיך ברוך ואוררך ארור. הצדיקים תחילתם יסורים וסופן שלוה ואוררים ומצעריהם קודמים למברכיהם, לפיכך יצחק הקדים קללת אוררים לברכת מברכים, והרשעים תחילתם שלוה וסופן יסורין לפיכך בלעם הקדים ברכה לקללה" (רש"י).

הנה כי כן, צדיקים תחילתן יסורים וארור וסופם ברכה ושלוה. וכך מסופר (מחשבה אחת, רבי מרדכי גרוס שליט"א, עמוד עא במבוא) על יהודי שבא אל **רבי אלעזר מנחם שך זצ"ל** וביכה את מר גורלו שהוא ובני ביתו סובלים משכנים מציקים, וכשל כוח הסבל. ניחמו הרב שך והתחנן אליו שיחזיק מעמד, כי סוף האמת לנצח וסוף הכבוד לבוא, והנעלבים ואינם עולבים עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. תוך כדי הדברים, נכנס אחד מבני הבית והגיש כוס תה, יחד עם צלוחית של דבש. לקח הרב שך את כפית הדבש, בכדי להמתיק את התה, התרגש מאוד והתחיל לבכות, כשהוא אומר ליושב מולו: "הנה אנו רואים, הדבש נוצר מן הדבורה... זו העוקצת, מציקה ומטרידה... ודווקא ממנה יוצא בסוף הדבר המתוק ביותר בבריאה... ללמדנו כי דווקא מתוככי הקושי, מעז יצא מתוק. דווקא מתוך הרדיפות יכול לצאת לאדם טובה גדולה ומתוקה".

כמה מחזקת היא ההכרה כי כך היא דרכם של צדיקים, תחילתם יסורים וסופם שלוה, ודווקא מתוך היסורים יבואו השלוה, הטובה והברכה.

לנצח את הרע נדרשת חכמה ועזות דקדושה

בָּא אָחִיךָ בְּמִרְמָה וַיִּקַּח בִּרְכָתֶךָ

עאל אחיך בחכמא... (תרגום).

את לשון הכתוב "במרמה", תירגם המתרגם "בחכמה"... היתכן?!

מבאר **אבי מורי שליט"א**, על פי דברי מרן הרב שך זיע"א אודות ארבעה בנים שיש בהגדה של פסח, אחד חכם, אחד רשע, אחד תם ואחד שאינו יודע לשאול. ולכאורה, מול הרשע צריך להיות צדיק, מדוע מעמידים מולו את החכם?

ביאר מרן זצ"ל, שמול הרשע לא די בצדקות. מולו מוכרחים לפעול בחכמה ובתחבולות.

כך גם כאן מלמדת אותנו התורה, כי מול רשע יש להיות עם עזות

המשך בעמ' הבא

דעת הפרשה

המשך מעמ' קודם

דקדושה, ופעמים שצריך לגזול את החנית ולהשתמש עם כוחו של הרשע עצמו על מנת להכניעו.
הדברים אמורים מול הרשעים הגלויים, וכל שכן מול רשעות היצר הרע המבקש כל העת להפילנו ולהסיטנו מדרך הישר. לעומתו וכנגדו, יש לחפש את דרכי המלחמה המתאימים ביותר, כדי שחלילה לא ניפול ברשתו הפרושה.

דעת המעשה

לעזור ליהודי...

סיפר מרן הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל, מעשה מופלא על מרנא ה"בית הלוי" זצ"ל, שבתקופתו היו גזירות נוראות בגוף וברוח על עם ישראל, ופעם בשנה היו מתכנסים גדולי ישראל כדי לטכס עצה כנגד אותן הגזירות, ורבי יושע בער היה תמיד ראש המדברים באסיפות אלו.

היתה פעם אסיפה בוילנא באמצע החורף, ומכיון שהנסיעה מבריסק לוילנא ארכה כיומיים שלושה, לכן שכרו עגלה חזקה וסגורה ושני סוסים טובים, והכינו אוכל צידה לדרך לכמה ימים, ויצאו לדרך.

והנה לאחר נסיעה של כמה ק"מ כשעברו באיזה כפר, עצר אותם איזה גוי, ואמר, אתם היהודים היכן הלכה מידת הרחמנות שלכם - וסיפר - שבכפר יש יהודי מטופל בילדים שבביתו סובלים מחרפת רעב, והקור הוא נורא כי החלונות שבורים, ואין שום אדם שמתעניין בו... כששמע זאת ה"בית הלוי", הורה מיד לעגלון לנסוע לביתו של אותו יהודי, וכשטען לו משמשו 'הרי אנו בדרך לאסיפה ומחכים שם כל הרבנים ואיך אפשר להתעכב', דחה אותו ה"בית הלוי" שיש מספיק זמן ויספיקו גם לאסיפה...

כשהגיעו לבית היהודי, אכן המחזה היה איום ונורא, כל החלונות פרוצים והקור נורא, האשה לובשת סחבות, הילדים מסתובבים מוזנחים, והאב שוכב קפוא מקור ובקושי פותח את פיו ומדבר, ואין אוכל בבית מלבד כמה חתיכות לחם יבשות.

מיד הורה ה"בית הלוי" להזמין זגג לתקן את החלונות, לקנות עצים לחמם את הבית, ולהביא מהעגלה את האוכל שהכינו לנסיעה - כדי להחיות את נפשם של בני הבית. אך הבעל-הבית מרוב חולשתו לא יכול היה אפילו לפתוח את פיו לאכול, ורבי יושע בער לקח מרק חם, והחל להאכילו במשך כמה שעות טיפה אחר טיפה, עד שלאחר כמה שעות כשגופו קצת התחמם, התחיל הוא קצת לחזור לעצמו.

כשראה השמש שהמצב בבית כבר יותר טוב, אמר, 'נו, עכשיו כבר אפשר להמשיך בנסיעה', אמר לו רבי יושע בער, עכשיו לילה, נלון כאן ולמחרת ניסע, אך למחרת בבוקר שוב ישב רבי יושע בער להאכיל את בעל הבית והילדים, ושוב השמש דוחק להמשיך בנסיעה, אמר לו רבי יושע בער: 'איך אפשר לעזוב אותו? צריך לחכות שיתחזק ויוכל לרדת מהמיטה'. אמר לו השמש 'הרי כל גדולי הרבנים מחכים באסיפה שכל ענייני כלל ישראל תלויים בזה, והרבי יודע שכל האסיפה תלויה רק בו, ואיך אפשר להתעכב'.

השיב לו ה'בית הלוי', **כשיש צער ליהודי, נדחה הכל מפני זה, ואפילו דברים העומדים ברומו של עולם ודברים שכל עם ישראל תלוי בהם.**

ואכן נשארו שם עוד יום עד שבעל- הבית התחזק, והשאיר לו ה"בית הלוי" כסף וגם את מעיל הפרווה שלו להחיות את נפשו, וכך חזרו לביתם ולא נסעו לאסיפה.

לאחר שנים נכנס יהודי עם מעיל פרווה לבית-הדין של ה"בית הלוי", ושאלו ה"בית הלוי" מי הוא ואיך הגיע מעיל הפרווה שלו אליו, אמר היהודי וכי הרב לא זוכר אותי, אני הוא אותו יהודי מכפר פלוני שהרב הציל אותי ואת ביתי ממוות, ובאתי להחזיר את מעיל הפרווה.

ובאותו ענין, על מידותיהם של רבותינו זי"ע, מהדור האחרון, כך סיפר הגר"י זילברשטיין כפי ששמע מפרופ' ר' יחיאל-מיכל זלבסקי, מנהל מחלקת אונקולוגיה בבית החולים 'מֶמוריאל' בניו-יורק, כפי שהיה עם אביו שיחי', ר' מרדכי-נחום, גם הוא רופא, שהייתה לו קביעות שבועים עם פוסק הדור מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל.

אבא שלי סיפר, אומר פרופ' זלבסקי, שאחרי הלימוד היה מלווה בדרך כלל את מרן זצ"ל לביתו. והנה, פעם אחת הם כבר נכנסו אל חדר המדרגות, והגיעו אל המעלית שהיתה אמורה לקחת את הגאון עד הקומה שבה התגורר. אבל למרבה הפלא מרן מתעכב, ואינו נכנס למעלית. למרות שלא היה אף איש באזור, שאפשר היה לתלות שאולי התכוון רבי משה ברוב ענוותנותו לתת לו לעלות לפניו, נעצר מרן ולא נכנס למעלית. גם לאחר שאנשים נוספים עלו וירדו, עדיין נותר הגאון עומד.

לאחר שעבר פרק-זמן, הרגיש אבא שלי צורך לשאול את רבי משה על מה ולמה הוא מתעכב, ואינו נכנס למעלית. השיב ראש גולת אריאל: **"תראה, יש כאן ילדים קטנים הנמצאים לבדם, ואיש אינו משגיח עליהם. כדי שלא יינזקו מבחינה חינוכית, אני מרגיש צורך לשמור על הילדים הללו, עד שהוריהם יגיעו"**... וכך המתין ר' משה והמתין, עד שלפתע הגיעה האמא ולקחה את הילדים. רק אז היה מוכן להיכנס למעלית ולהגיע לביתו.

כך הייתה מחשבתו של רבן של כל בני הגולה נתונה על ילדים יהודיים הנמצאים לבדם מספר דקות...

שבת שלום ומבורך!

להצלחה ורפואת הגוף והנפש **עידן בן מזל ורחמים בן נקדם** הונצח ע"י ידידנו רחמים חיימוב הי"ו

לע"נ איש היקר באדם אברהם [ברטו] בן יצחק ברדה ז"ל נלב"ע י"ח ניסן תשפ"ב הונצח ע"י ידידנו חתנו ובתו דוד ואילנית נוף שיחיו